

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNÉ
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodnina za Združene države (liven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo poljitelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (June 30, 1945), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla narodnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Čikaški slumi

Včeraj smo rekli na tem mestu, da so slumi največji problem Chicaga in sploh vseh večjih mest v tej deželi. Imela jih je tudi Evropa, posebno londonski slumi so bili notorični, menda še bolj srednjeveški kot so čikaški ali newyorški. Toda ta vojna je napravila to dobro delo—edino dobro delo—da je porušila do tal tudi večino evropskih in angleških slumov. Po tej vojni bodo tam lahko zgradili popolnoma nova, moderna mesta na sedanjih razvalinah.

Vojna Amerike fizično ni prizadela. Na njena mesta ni treščila ena sama bomba ali granata. Dežela si je sicer nakopala ogromnega dolga, izčrpala velikanske množine nenadomestljivega naravnega bogastva—vseh vrst rudnin, petroleja, lesa etc.—in tudi človeške žrtve ne bodo majhne.

Največja ironija in paradoks kapitalistične družbe je v tem, da je za vojno: za pobijanje ljudi in uničevanje mest in drugega bogastva dovolj denarja, dovolj vsega materiala. Za uničevalno vojno ničesar ne manjka in ničesar ni škoda, vse nekaj drugega pa je, kadar gre za človeško blaginjo, posebno pa za odpravo slumov od mestih. Sto, dvesto, tristo milijard dolarjev za vojno—kdo se briga! toda predlagajte, naj vlada potroši samo eno desetino tega denarja za gradnjo modernih stanovanj, v katerih bi človek res lahko živel kot človek in vzgajal svojo družino v prijetni okolici, pa takoj dregnete v tisoče sršenovih gnezdi.

Dejstvo je, ako bi Amerika potrošila le deset, dvajset odstotkov toliko denarja za blagostanje kot ga bo potrošila za to vojno, bi lahko prenovila vsa mesta in podeželje: sleherni družini zgradila moderno stanovanje in še bi ostalo dovolj denarja za celo verigo novih bolnišnic in šol in še marsikaj drugega. Kaj takega seveda ne sme storiti, ker to bi bil—prokleti socializem!!! Toda vrnimo se k čikaškim slumom.

★ ★ ★

Zadnja leta, posebno zadnje čase postaja to vprašanje pereče tudi za sile, ki vladajo mestu. Dejstvo je, da se slumski distrikt, ki tvori obroč okrog "Loopa," vsako leto bolj širi. Kdor more, beži iz tega "no man's landa," iz tega podganjega smetišča in kottišča, v katerem ima mesto (davkoplačevalci) investiranega težke milijone kapitala—in cestah, kanalizaciji, šolah etc. Beže v boljše ali znošnejše stanovanjske predele ali pa v predmestja ali na periferijo, kjer naglo rastejo nove lične naselbine. In to kljub temu, da morajo ljudje potovati po uro ali dve uri daleč na delo in priti toliko z dela. Na drugi strani to pogoršuje tudi mestno transportacijo.

Ta tok se bo sigurno nadaljeval, dokler se vlada—mestna, državna in federalna—resno ne loti reševanja stanovanjskega problema, kar pomeni podiranje slumov v velikem obsegu in gradnjo modernih stanovanj z zmerno ali nizko stanarino. Če se vlada ne loti tega posla, in to v velikem obsegu, bo v prihodnjih par desetletjih pretežna večina mesta nič drugega kot en sam velikanski slumski distrikt; slumi bodo postali tudi stanovanjski predeli, ki so danes še znojilivi. Mesto bo tudi gospodarsko bankrotno, kajti iz slumov ne morete dobiti dosti davkov. Korumpirana politika bo še bolj korumpirana, kriminalstvo in raketirstvo še večje, prav tako tudi delinkvenca ali pokvarjenost med mladino in moronstvo med starino. Od ljudi, ki so primorani živeti v peklu družabnega smetišča, ne morete pričakovati drugega, kajti proti njim je vsa okolica, vse življenje. Toda veliko socialno ceno za ta pregrešek bo plačalo vse ljudstvo—tudi oni, ki beže iz socialnega pekla in podganjskega kottišča, ali žive na deželi.

★ ★ ★

Profesor Maynard Krueger (član SNPJ) je izračunal, ako bo mesto (privatniki) tako gradilo stanovanja kot jih je v zadnjih 20 letih, bo vzelo več kot tisoč let za obnovo stanovanj. Vsi pa vemo, da se hiše, sploh vsa poslopja razen modernih in trdno zgrajenih stavb zelo hitro starajo. Življenska doba hiš je računana na okrog 50 let; toda če je gospodar ne drži vedno v dobrem in snažnem stanju, se bo hitro "postarala" in postala podrtja.

Faktno je čikaški slumski distrikt prepuščen sam sebi v čim hitrejšem razpadanju. Ničesar ne popravlja in tudi ne snaži. Zadnja leta ga je v par krajih nekoliko odščipnila federalna vlada z zgradnjo štirih večjih stanovanjskih projektov z nizko stanarino za slabo plačane delavce—par projektov je zgradila tudi na periferiji za vojne delavce. Toda to se nič ne pozna, ker je komaj kaplja v morju—par malih oaz v slumski Sahari.

Toda še proti temu je s strani nekaterih sebičnih in totalno slepih privatnih interesov velika grmenja. Vlada lahko zgradi kolikor bojnih ladih hoče na sto milijonov dolarjev vsaka, ali superbomberjev po pet milijonov, ne sme na graditi modernih stanovanj za delavce, ker s tem ubija "svobodno podjetništvo." Taka je morala ameriškega kapitalizma: dati tudi sam neče graditi modernih stanovanj za slabo plačane delavce, ker v tem ni profita.

★ ★ ★

Na iniciativo čikaškega župana Kellyja in governerja Greena je državna zbornica zadnjih streljala nekaj zakonov, ki naj privatnim interesom omogočijo s pomočjo vlade podiranje čikaških slumov in gradnjo stanovanj v velikem obsegu. S temi zakoni je kreirana občinska stanovanjska oblast ali komisija, ki naj bi vodila vse delo in imela tudi pravico, da lahko "kondemniira" ali zaseže slumske stavbe in parcele za gradnjo novih stanovanj.

Koliko bodo ti zakoni pomagali k reševanju tega problema, bo pokazala bodočnost. Sigurno je, da brez akcije s strani zvezne vlade ne bo nihče gradil stanovanj za slabo plačane delavce, ki so obsojeni na životarjenje v slumskih predelih. In v Chicagu je bilo leta 1942 41.9% družin, ki so imele manj kot \$1600 letnih dohod-

Glasovi iz
naselbinSLOVENSKI ČASTNIK
V TABORIŠČU STRAHOT

Library, Pa.—Sledeče pismo je pisal iz Nemčije poročnik Arthur Peternel, član od mladosti društva št. 386 SNPJ:

"Dragi Collie!
Včeraj sem prisostvoval najstrašnejšim prizorom, ki si jih more človek predstavljati. Bili so tako strašni, da ne bi kaj takega nikoli mogel verjeti, če jim ne bi bil sam priča. Celo sedaj se še vedno čudim in sprašujem, jeli mogoče kaj tako groznega v današnjem civiliziranem svetu. Obiskal sem nemško koncentracijsko taborišče Dachau, o katerem si najbrže čital v časopisih. Želim opisati, kar sem videl, tako da boš vedel, da kar je pisalo časopisje, je živa resnica in ne propaganda.

Ko sem se bližal mestu Dachau, si nisem predstavljal, da bom videl tako strašne grozote. Bil je mrzel spomladanski dan: dež, sneg, sodra, vmes pa so se prikazovali sončni žarki. Sadno dreveje je bilo v cvetju, katero je bilo videti tresoč se od mraza. Ko sem prišel na konec mesta, je vodila pot paralelno z železniškim tirom. Na tiru je stal vlak in ko sem pogledal v voz, sem videl človeška trupla. Železniški vozovi polni trupel! Žrtve so očitno pomrle od lakote, kajti bile so sama kost in koža. Odraščenih mož bedra niso bila debelejša kakor moje roke.

Potem smo dospeli do ograjenega prostora, ki je zavzemal več akrov površine, in vstopili smo notri. Notri so bili zaprti ujetniki vseh narodov, približno 45 tisoč oseb. Stanovali so v umazanih lesenih barakah, okoli katerih je bila napeljana žica z električnim tokom, da ni mogel nihče pobegniti. Obblečeni so bili v jetniške, ertaste uniforme. Stražili so jih tudi velikanski psi, kateri so bili trenirani tako, da so takoj napadli ujetnika v ertasti uniformi, ako bi se predrznil pobegniti. Povedali so mi, da je vsak dan pomrlo od 30 do 40 ujetnikov vsled pomanjkanja hrane in ran, ki so jih prizadeli kruti stražniki. Mrliče so enostavno zmetali na kupe, pozneje pa jih odpeljali stran. Najbolj strašna stvar pa je bil krematorij. Nemci so izvajali sistematični program masnega morjenja, ki so ga mogle zasnovati le hudičevi možgani.

Ujetnike so pripeljali v krematorij, kjer so se morali sleči in nato je prišla na vrsto vroča pršna kopel. Po kopeli so jih porinili v posebno stanico, kjer so jih zadržali. Trupla so pozneje sežgali, pepel pa spravili v posebne lonce in jih baje prodajali sorodnikom žrtv.

Nashe čete so očitno zavzele taborišče, ko so bili krvniki prav na delu. V eni izmed stanic so našli sto in sto golih trupel. Nametana so bila drugo vrh drugega kakor osušljene kokeši, ki jih mesar razstavi v izloženem oknu. Ta trupla so bila najbrže že malo poprej prenešana iz plinske stanice in so bila pripravljena, da jih sežgejo v krematoriju. V nekem drugem prostoru pa je bilo na kup zmetanih vse križem več sto trupel. Ta trupla so bila najbrže žrtve, ki

so pomrle v taborišču, in so sedaj imela priti na vrsto, da jih krvniki sežgejo.

Neki ujetnik me je informiral, da so trupla, ki sem jih videl na tiru v vlak, trupla ujetnikov, ki so jih peljali iz nekega drugega koncentracijskega taborišča, ko pa so krvniki zvedeli, da se bližajo naše čete, so ustavili vlak in pobili vse tiste ujetnike, ki so bili še živi, nato pa pobegnili. Pogled na trupla je vedno živih, toda so bili precej sestradani in oslabeji, da bi se mogli upreti krvnikom. V krematoriju so bila vsa trupla moškega spola, v vlakcu pa so bili samo dve ženski. Sodeč po truplih teh žensk, se jim ni nič bolje godilo kot moškim. Žrtve so bile najbrže po večini Judje, kajti blizu železniškega tira je našel moj sargent judovsko biblijo.

V bližini krematorija so bila vešala, na katerih so bili obešeni nekateri ujetniki, za vešali pa je bila močna cementirana stena, ob kateri so bili mnogi ustreljeni.

To taborišče je vršilo svoje krvavo delo zadnjih 12 let. Vse gnusno delo so morali vršiti jetniki sami. Nekega francoskega ujetnika sem vprašal; kako so mogli prestajati in izvrševati to gnusno delo, on pa je odgovoril, da je sestraden človek pripravljen izvršiti vse, samo da dobi hrane. Po vsem prostoru je neznožno smrdelo, tako smrdelo, da bi se mi nekajkrat skoro želede obrnil. Večkrat poprej sem bil priča smrti, toda v tem taborišču je bila smrt drugačna. Ni bila samo smrt, temveč umor, pobijanje ljudi na debelo. Sedaj se dobro zavedam, da vse trpljenje in druge neugodnosti, skozi katere sem moral iti v tej vojni, ne bodo zamen, ako bomo uničili in izločili nacizem iz človeške družbe.

Eden izmed naših vojakov je bil pred časom zaprt v tem taborišču. Danes je obiskal taborišče in našel svoj rekord. Našel je tudi svojega bratranca, ki je star 27 let, zgleda pa kakor 60 let. Mož ni bil poznal svojega bratranca, kajti ne more se nobene stvari spomniti.

Pozneje smo se ustavili v nekem mestecu, ki je oddaljeno več milij od taborišča strahot. Imel sem priliko pogovarjati se z nemškimi civilisti, med njimi tudi z dekletom, ki je bila stara približno 20 let. Govorila je izborna angleščino. Povedala mi je, da ji je bilo znano, kje se je nahajalo ujetniško taborišče, vedela pa ni, kaj se je dogajalo v njem. Vzkliknila je, da je zelo vesela, ker smo prišli in s tem zadali konec nacizmu. Res čudno, da vsi Nemci sedaj trdijo, da niso bili ujetniki, temveč so bili prisiljeni ubogati nacistične in jim služiti.

Opazil sem, da je dotično deklet nosilo prstan, za to sem jo vprašal, kje je njen mož. Odgovorila mi je, da ni omožena, a bi rada dobila moža. Nato sem jo vprašal, s kom bi se rada omožila, nakar je dejala: "S kakšnim ameriškim vojakom, da bi me odpeljal v Ameriko." Odgovoril sem ji, da se ameriški vojak ne bi niti hotel pogovarjati z njo

David Lillenthal, načelnik Tennessee Valley Authority, katerega je predsednik Truman imenoval za nov devetletni termin na isto mesto. Poiriditi ga mora senat. Pod njegovim spretnim in sposobnim vodstvom se je TVA razvila v najbolj anačilen gospodarski eksperiment svetovnega slovesa v smeri ljudske demokracije.

v družbi, kaj šele, da bi jo oženi. Nikakor ni mogla razumeti, zakaj ne, kajti ona ni odgovorna za dejanja, ki so jih izvršili nacisti.

Da, ljudje, kot zgoraj omenjeno deklet, so prav tako krivi kot nacisti, ker so dopustili, da so Hitler in njegovi gangsterji zaslužili nemški narod.

To pismo sem napisal z namenom, da boste doma spoznali, kakšne strahote so počenjali nacisti. Ljudje, ki so krivi teh groznih zločinov in strahot, niso ljudje, ampak hujše kot zverine. Stresem se ob misli, kaj bi bilo, če bi nacisti zavladali svetu. Hitler je mrtev, Mussolinija so obesili. Krvava drama se bliža koncu. Vojne bo morda že konec, ko boš prejel to pismo. Upajmo tako. Pozdravlja te tvoj Art."

Tako je pisal poročnik Peternel.

Nick Triller.

OB 42-LETNICI PRIHODA
V AMERIKO

Cleveland, O.—"Koliko si pa star?" me je vprašala skupina žensk oni dan. Menda bi rade izvedele, ali sem še za kakšno rabo ali ne. In tako sem se domislil, da bom 27. maja praznoval 42-letnico, od kar sem stopil na ameriška tla. Če dodamo tih številki še sedemnajst let in pol, pa imate odgovor, koliko sem star.

Kdo se ne bi spominjal potovanja, ko si nekam potoval in nisi vedel kje se boš znašel. Vzletemu si dospel na cilj. Seveda, nate ni čakala godba, da bi ti zaigrala sprejemno koračnico. Nekaj podobnega se je zgodilo irskemu Michaelu, ko se je nahajal v ječi. Prijatelj so ga obiskali in dejali: "Mike, ti ne bi smel biti tukaj." Mike pa jim je odgovoril: "Ampak jaz sem tukaj!"

Marsikateri se je pokesal, ko je prišel v newyorško luko. Ali bil je tukaj in misliti je moral, kako nazaj k onim, ki jih je zapustil v stari domovini. Toda imeli so skrb, kako plačati potovalne stroške onim, ki so posodili denar za vožnjo v Ameriko. Slednje je bila moja edina skrb.

Moje drage sem zapustil že poprej pred štirimi leti in sem šel iz kraja v kraj v stari do-

movini. Doma ni bilo prostora zame. Odrivali smo drug drugega in morali smo si poiskati nove luknje, prav tako kot je morala storiti lisica, ko jo je jež zbadal v njeni luknji. Zapustila jo je in si poiskala drug brol. Prav tako smo delali pri nas in šli v svet.

Ker je divjala krvava vojna v krajih, po katerih sem nekoč potoval, je dobro, da se jih spomnim ob moji 42-letnici prihoda v to deželo. Bil sem mladenič in so mi že poganjale brkice. Takrat so bile brkice v modi in če si jih imel, so te dekleta rajši imela, ker boš enkrat "zauber" fant. Tedaj je bilo potovanje skozi belo Ljubljano varno, ker policija te je opazovala, če se norda ne misliš utihotapiti v Ameriko in se tako izogniti vojaški suknji Franca Jožefa. In res so me pobarali takoj, ko je železniški agent naznanil, da sem kupil vozni listek do postaje Eger, Češko, kjer je bila meja med Nemčijo in Avstrijo.

Takoj sem moral pokazati potni list, ki pa je bil v redu, kajti okrajni glavar mi je dovolil, da lahko grem v inozemstvo za dve leti, ko pa se vrnem, bom pa služil cesarja, če me bo potreboval. Seveda, obljubil sem, da se bom povrnil, ali obljube nisem držal, temveč sem šel k spovedi in izneverba mi je bila odpušena.

Je pač tako na svetu: ako si znaš sam pomagati, ti bo pomagal tudi Bog, če pa si cepec, pa ostaneš cepec in sam vsemogočni ti ne more dati dobrot, ako ne znaš stegniti z roko po njih.

Ko sem se poslovil v Ljubljani, sem dejal "servus," gospodje. Če bi tedaj srečal Franca Zatzia, bi mu obljubil, da ga bom priporočal za urednika Proletarca, ko bo prišel v Chicago. Nisva se tedaj srečala, a on je dosegel to čast brez mojega priporočila. Sicer pa potrebujete dobrih naročnikov in to sem jaz, kajti menda sem naročnik že 32 let. Sedaj sem z dnevnega reda, zato moram stopiti v red.

Znašel sem se v Radovljici—pozdravljena Gorenjska! Naš vlak je drvel dalje in dospeli smo v Beljak ali Villach na Koroskem. Potem smo dospeli v St. Michael ob Muri, kjer smo se preselili na drug vlak. Peljali smo se skozi več tunelov in dospeli v Steyr, Gornja Avstrija, kjer so izdelovali strelno orožje. Potem smo se peljali mimo Linca na Češko in vlak se je ustavil v Budjovicah, ki je poznano po vsem svetu radi dobrega piva. Ko sem si ogledoval to mesto, sem zamudil vlak, toda čez dve uri je prišel drugi in potoval sem skozi Plzenj, kateri je tudi znan po pivu in Škodovih izdelovalnicah velikih tovov. Ko so Nemci l. 1914 porušili mesto Legee v Belgiji, so rabili 16-palčni top Kruppovega modela. Naši Janezi, vojaki Franca Jožefa, pa so trdili, da je avstrijska artilerija to storila z 12-palčnimi možnarji. Zopet sem z dnevnega reda. Zadnja postaja je bila Eger, kjer smo menjali krone za marke in vinarje za pfenige, potem pa zasedli vlak, ki se je razlikoval od avstrijskega v tem, da je imel štiri razrede mesto treh.

Jezik mi ni delal preglavice. Že doma sem se naučil tudi čitanja, da nisem imel posebnih zaprek. Nekje na Bavarskem smo se ustavili za 15 minut.

WHERE THE FUEL GOES

A PURSUIT PLANE, at a cruising speed of 200 m.p.h. requires one gallon of gasoline for every four miles of flight.

Spil sem časo piva, katero mi je še vedno v spominu, kajti bilo je tako okusno kot mleko Miheleve krave iz Salema, O. Če bi v Ameriki prodajali tako dobro pivo, bi mleko zamenjali njim. Ob enajstih zvečer smo dospeli v Lipsko, kjer nas je čakal agent Mislerjeve potniške pisarne in nas peljal v hotel, kjer smo prespali noč, drugo jutro pa nadaljevali svoje potovanje. Jaz sem sicer potoval sam, a na Gornjem Avstrijskem sem se seznanil s Hrvti, katere pa sem zgrešil v Budjovicah, na meji, v Egerju, pa smo se zopet našli.

Pot nas je vodila skozi Magdenburg ob reki Elbi, kjer se je ustavila ameriška armada, da so Rusi zavzeli Berlin, kot je bilo domenjano. Iz Magdenburga nas je vlak pripeljal v Hanover, kjer bi me kmalu faloti obrali za denar, katerega sem imel pripravljenega za karto iz Bremene v Ameriko. Ampak sem kmalu spoznal, s kom imam opraviti in sem jim ušel, oni pa so izginili s postaje. To je bilo popoldne, zvečer pa smo že dospeli v Bremen, kjer smo uredili vse potrebno za vožnjo na parniku Grosserkurfuerst, kateri je odplul iz luke 16. maja, čez deset dni, 26. maja, pa smo zagledali kip Svobode v newyorški luki, 27. maja pa smo se izkrcali na kopno.

Slovenci poznano Nemce kot krut, ošaben narod. Oni so se smatrali že od nekdaj za nadljudi, višja bitja, medtem pa so na nas gledali kot najnižje ljudi na svetu, ki ne spadamo v njihovo "visoko" družbo. Vendar pa so kljub njihovi nadutosti jako nadarjeni ljudje. Posebno se odlikujejo v mehaniki. V tem jim je bila kos samo Amerika. Škoda, da je toliko tistih starodavnih poslopjij porušeni. V Bremenu je bila mestna hiša stara pet sto let. Zelo krasno poslopje. Seve, kar so Nemci počenjali z drugimi, to so zavezniški storili z njimi. Vojna je "zob za zob" in komur se jih puli, tega pač boli. Pravimo, da ne bo več vojn, ko bo človek bolj izobražen... Jaz pa pravim, da je človek že danes dovolj izobražen, toda njegovi možgani ne delujejo tako kot njegovo delo.

Domnevam, da je človek pameten le tedaj, ko je mrtev. Zopet sem z dnevnega reda, kajti to ni sedaj moj predmet, temveč tista Nemčija, ki je bila takrat mirna. Imela je krasne pokrajine, sedaj pa je povsod podrtja radi groznega greha "nadljudi." Ta greh ne bo zbrisan, dokler se bo pisala zgodovina človeka. Ako bi mi kdo tedaj dejal, kaj se bo zgodilo v Nemčiji čez 42 let, ali l. 1945, mu ne bi mogel verjeti. Toda zgodilo se je, ker ji je vladal človek, ki je bil slabši od zverine.

Frank Barbič.

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

Slika z velike jugoslovanske proslave zmage v Carnegiejevi dvorani v New Yorku. Na tej proslavi 3. maja so praznovali padec Berlina, toda 8. maja je bilo formalno naznanjena kapitulacija nacistične Nemčije. Na programu je nastopila tudi filmska igralka Mirna Loy.

Dasi je bila Ljubljana središče našega kulturnega delovanja, vendar se ni njena slovenska sila tako močna, da bi bila obvladala vse naše ozemlje; bila je glavno mesto le ene pokrajine, zato so njene sosedne Koroška, Štajerska, Goriška in Primorska živele pod vplivom domačih razmer. Samo en zvezek "Čebelice" vsako leto je bila preslaba vez, da bi se bil v njej združil in prebudil ves narod v duhu Prešernove poezije. Zato se je razvijalo pokrajinsko slovo v domačih narečjih. Že Vodnik poučarja, da se kranjski jezik "v ustih prebivalcev v vsaki vasi drugače zavija." Razlika v narečjih ustvarja rada tudi duševno nasprotstvo. "Tudi med seboj si niso več prijatelji," pravi Vodnik. "Ogrski Slovenec sorta Hrovata, Hrvat črti Kranjca itd., zakaj davno so pozabili, da so otroci ene matere od nekdanj."

Vodnikov zgled je vzbudil kulturne delavce po drugih naših deželah, a sledili so mu bolj v delu nego v jeziku, ker so hoteli ostati v ozki zvezi z ljudstvom. Tako delujejo kot narodni buditelji na Goriškem Valentin Stančič, na Koroškem Matija Ahanič, na Štajerskem pa cel vrsta duhovnikov, ki so po zgledu ljudskega pesnika L. Volkmerja razvijali živahno domačo literaturo.

V Gradcu je bila leta 1812 ustanovljena stolica slovenskega jezika, na kateri je poučeval zvest Vodnikov učenec Janez Primic, po njegovi smrti leta 1814 pa ni bilo pravega naslednika, zato je prevladoval v štajerskem slovovalu narečje Slovenskih gor, iz katerih je prihajalo največ pisateljev. Vzhodni del Štajerske je bil po legi in narečju mnogo bliže prekmurjsko-slovenskim in kajkavsko-hrvatskim pokrajinam, kjer se je že od časa reformacije razvijala domača književnost.

Mladina, ki je študirala v pomembnih mestih, je poznala živni narodni jezik le iz domače govorice; oni, ki so študirali v Varazdinu, so bolj obvladali kajkavsko-hrvatsko nego kranjsko-slovensko narečje. Kljub temu se je začela med mladino krepko vzbujati krepka narodna misel, ki je skušala premagati ozke meje preteklosti.

Klic svobode željnih narodov je segel tudi v naša mesta in mladina je z navdušenjem sprejemala glasove o prebujajočem se slovanstvu, ki so prihajali iz Češke in Poljske, kjer se je vršil veliki narodni preporod. Slovenska misel je dobila svojega glasnika v češkem pesniku Janu Kollarju, ki je v svojem delu "Slave hči" razkrival žalostno usodo slovanstva in klical v spomin slavne čase davne preteklosti, da bi prebudil slovenske narode k novemu življenju. Slovani so prišli v Evropo kot dober, mirljuben narod in si zgradili svoje bivališča, a tuji so jih podjarmili; v teku stoletij so se oddaljili drug drugemu; prišel je čas, da se spoznajo in osvobodijo, kajti njim pripada bodočnost v Evropi.

V posebnem delu o slovenski vzajemnosti je predlagal Kollar, naj bi se slovenski narodi združili v štiri velike skupine: rusko, poljsko, češko in ilirsko, vsak naj se uči sorodnih jezikov, da se bodo med seboj razumeli in ustvarili novo veliko kraljestvo matere Slave. Te ideje je sprejemala mladina kot evangelijskega življenja. Prebujajoča se narodna zavest, ki je iskala oporo v zgodovini in v narodnem jeziku, se okrepila v misli slovenske skupnosti. V tem znamenju se je začela združevati mladina na univerzah.

V Gradcu imamo že od leta 1827 "Ilirski klub", ki ga je ustanovil Ljudevit Gaj in so se v njem zbirali Srbi, Hrvati in Slovenci. Leta 1830 sta prišla na graško univerzo dva dijak iz Slovenskih gor: Miklošič in Vraz. Študirala sta skupaj že na gimnaziji v Mariboru, kjer je profesor Zupančič budil v mladini narodno zavest. Vraz je bil tri leta starejši od Miklošiča in je že na gimnaziji razvijal svoj pesniški talent. Miklošič piše o tem: "V Mariboru udrževal je Vraz v meni ljubezen do materinega, koji je že v 3. ali 4. razredu med šolskim predavanjem stih delal."

V Gradcu je objelo oba navdušeno dijaško življenje. Posebno

Vraz se je v družbi srbskih in hrvatskih tovarišev še bolj razvnel za veliko misel slovenskega združenja in se začel seznanjati s slovenskimi jeziki. Miklošič pravi: "Kovali smo velikanse osnove: Vraz imel bi pisati primerjajočo slovar, jaz pa primerjajočo slovnico slovenskih jezikov..."

Dočim se je Miklošič pozneje res posvetil jezikoslovju in postal za Kopitarjem eden naših največjih slavistov in svetovnih jezikoslovcov, je bila Vrazu usojena druga pot, pot pesnika in agitatorja, ki je žrtvoval svoje življenje za prebujenje naroda. "Vse za domovino", je bilo njegovo geslo. V svoji vniemi za narodno stvar je le malo mislil na pravniške študije, zato pa tem bolj marljivo pisal in delal doma, kjer se je učil slovenskih jezikov, čital dela velikih pesnikov, študiral francosko, špansko, italijansko in angleško, prevajal tuja dela v slovenščino in pisal svoje pesmi. Hotel se je popolnoma posvetiti slovenski literaturi, širil je med mladino "Čebelico" in iskal zvez s slovenskimi buditelji. Želel je stopiti v krog "čebeljarjev" in je leta 1834 prišel v Ljubljano.

Tu pa ni našel tako navdušene sprejema, kakor ga je pričakoval. Njegove pesmi, ki so bile odsev mladostnega poleta in slovenskih sanj, so se zdele čebeljarjem nejasne po jeziku. Vraz je bil človek čustvene, fantastične narave, romantičar, ki gradi svetove v značnih višavah in izgublja tla pod seboj. V svoji navdušenosti ni opazil, da je začel med dva svetova, ki sta se v njegovem srcu zlivala v enega, a sta bila po jeziku že ločena.

Njemu je bil jezik le sredstvo za izražanje čustev in zdelo se mu je, da govori razumljivo vsem, ko govori v jeziku, ki se je razvil v njem, ko je poslušal domačo govorico in sosedni slovenski svet. Besedne in črkarske pravde, ki so se razvijale okoli "Čebelice", so se mu zdele malenkostne v primeri z veliko mislijo narodnega prebujanja. Ni razumel, da je globoki duh Čopov polagal s "Čebelico" temelje umetni slovenski pesmi, ki je našla svoj prvi izraz v Prešernovem jeziku.

Razočaran se je vračal Vraz iz Ljubljane in iskal uteho pri svojih prijateljih v Zagrebu, kjer je narodno gibanje v plemiški in meščanski družbi pridobivalo čim dalje več pristašev. "Lepa naša domovina" je odmevala po hrvatskih krajih. Sredi navdušenih rodoljubnih src se je počutil Vraz mnogo bolj doma nego v hladni, mirni Ljubljani, ki še ni odmevala v narodni himni, da bi segel njen glas do skrajnih mej slovenskega sveta. Hotel je ožen domovinske ljubezni zanesi iz Zagreba v slovenske kraje.

Gaj je delal priprave za izdajanje narodnega lista in 6. januarja leta 1835 so izšle "Novine hrvatske" v novem češkem črkopisu, in štiri dni na to "Danica"

Joe Hardman, po poklicu "tool maker" in član unije strojnikov ADF v Seattleu, je definitivno ovrgel argument delodajalcev, da je delavec srednjih ali pa tudi visokih let "prestar za delo." Joe Hardman je star 83 let, toda v tovarni, kjer dela, je posekal vse produkcijske rekorde.

z geslom: "Narod brez narodnosti je telo brez kosti." Oba lista sta imela prinašati tudi slovenske dopise. Poln novih nad je pisal Vraz: "Danica bode našim omamljenim bratom glavo razsvetila... brezkončni sklep bo nas vezal, kajti mi bomo vsi med seboj spoznali, kaj smo le Slovenci, sini jedne pramatere."

Slovensko ime se je izpočetka v listu uveljavljalo kot skupno narodno ime: "Mi smo vsi sini južne Slovijske Slovenci." Tudi jezik je bil kajkavski. Toda proti temu se je oglasil štokavski svet, ki je bil v večini, in Gaj je še pred koncem leta izdal proglas za "Ilirstvo" in prekrstil oba lista na ilirsko ime. S tem se začelja doba naših Ilircev.

Gajeva lista sta segla globoko v naše kraje in od povsod so se oglašali novi "Iliri", ki so dopisovali v "Danico" in izražali svoje želje in navsete glede skupnega narodnega dela. Tudi Vraz se podpisuje poslej kot "Ilir iz Štajera" in misli na delo med Slovenci, ker je ob tem času "Čebelica" prenehala izhajati. Z Miklošičem namerava izdajati "Cvetlice", pozneje zbirka sotrudnikov za "Metuljka", a vsi njegovi slovenski načrti se razbijejo. In tako začne leta 1837 v "Danici" izhajati njegovo "Džulabije". Vraz postane ilirski hrvatski pesnik. "Najbolj priljubljen pesnik najbolj pesniške dobe preporoda," pravi B. Vodnik. A njegovo srce objemlje z enako ljubeznijo ves slovenski svet. S pismi, knjigami in osebnimi obiski je v stalni zvezi z našo domovino, kjer buji ogenj narodne zavesti. In v tem je njegov glavni pomen.

Vraz je naš prvi narodni agitator. Ob času, ko se v srcu Slovenije dovraja veliko pesniško delo Prešernovo, katerega glas še ni mogel odjekniti v duši vsega naroda, obdaja Vraz s plamenom svojega navdušenja našo narodno mejo, prebujajo mlade sile, zbira kulturne delavce in dviga narodni ponos v slovenski zavesti, da obvaruje slovenski svet pred pritiskom nemške kulture. Njegova misel je silnejša od njegove besede. Svoje poslanstvo vrši z odločnim prepričanjem in neutrudljivo vztrajnostjo. Je idealist in optimist, ki veruje v zmago narodnega duha. Zasledovan od policije, potuje s knjigami na hrbtu kot pravi narodni knjižničar po naših krajih in zbira narodno blago. Njegov zgled budi vse druge na delo. Jezikovna svoboda, ki je vladala v ilirskem svetu, je privabila čim dalje več delavcev v narodni krog. Tako je postal ilirizem le zunanja oblika naše narodne zavesti, dokler ni dobila svojega čistega slovenskega izraza, ko se je poleglo romantično kipenje mladostnega navdušenja.

(Se nadaljuje)

Alli ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podprajte svoj list!

Kako bo izvedena demobilizacija vojaštva

Vojski ameriških armadnih sil po vsem svetu zdaj že vedo, če morejo računati na to, da bodo odpušteni iz vojaške službe tekom prihodnjih dvanajst mesecev. Sistem, katerega je ravnokar objavil vojni oddelek, odgovarja željam vojakov samih. Pred V-E dnevom je armada potom poskusnega glasovanja med tisoči vojakov doma in preko morja dognala, da 90 odst. vojakov želi, da se odpusti iz vojaške službe najprej one, ki so služili dolgo časa preko morja in na frontah, ter take, ki imajo doma otroke.

Ravnajo se po izidu glasovanja vojaštva samega, je vojni departament napravil demobilizacijski sistem, ki temelji na točkah, katere vključujejo dolgotrajno vojaško službo, službo na fronti ter število otrok. Po teh točkah se potem določi, če je upravičen do odpustitve iz vojaške službe tekom določenih prihodnjih 12 mesecev. Službujoči vojaki pehote, zračne sile ter službenih enot bodo odpušteni iz armadne službe, ako bodo imeli vsega skupaj 85 ali več točk. WACS bodo mogli biti odpušteni s 44 točkami ali "pointi". Našale bodo po prirejene karte so že bile odposlane za porazdelitev med vojaštvom in sicer dan potem, ko je vojni departament naznanil svoj demobilizacijski načrt.

Kreditne točke so sledeče: Ena točka za vsak mesec vojaške službovanja od 16. septembra 1940.

Ena dodatna točka za vsak mesec službovanja preko morja od 16. sept. 1940. Pet točk za vsako bronasto zvezdo (Bronze Star) ter za vsako odlikovanje. Bronasta zvezda je podeljena vojaku vsaki-krat, kadar se udeleži aktualnega bojevanja ali bojne kampanje. Ker določeno takozvano škrlatasto srce (purple heart) za vsako v boju dobljeno rano, to pomeni, da bodo oni vojski, ki so bili ranjeni, dobili oziroma upravičeni do petih kreditnih točk za vsako rano.

Za vsakega otroka pod 18. letom starosti je vojak upravičen do dvanajst točk, ali število otrok, za katere more vojak kreditirati točke, je omejeno na tri. Torej ako ima vojak recimo pet otrok, je upravičen le do trikrat po dvanajst točk.

Kreditne točke bodo izračunane na podlagi števila točk zasluženih do 12. maja 1945. Odlikovanja, podeljena po tem datumu, a v resnici zasluženja pred 12. majem letos, bodo upoštevana. Otroci, rojeni na ta datum ali prej, za katerih rojstvo oče ni vedel, ko je bilo izračunano število njegovih točk, morejo biti všteti pozneje na revidiranih seznamih ali računih.

V svrhu primere, ki nam bo ilustrirala, kako deluje ta sistem kreditnih točk, vzemimo vojska, ki je služboval v armadi 36 mesecev, bil preko morja 18 mesecev; je bil odlikovan s srebrno zvezdo ter je dobil tudi škrlatasto srce in se je udeležil treh večjih bojev, povrh pa ima tudi enega otroka pod 18. letom starosti. Ta vojak bi dobil naslednje točke: 36 točk za 36 mesecev službovanja v armadi, 18 točk za službovanje preko morja, 25 točk za udeležbo v bojih ter 12 točk za otroka. Vsega skupaj torej 91 točk.

Nazvleč temu pa, da se zdi ta sistem na prvi pogled enostaven, obstajajo zapreke. Recimo, da ima vojak določenih 85 točk, toda služi pri kakem važnem vojaškem oddelku, kjer je nujno potreben—no, v tem slučaju se lahko pogosto zgodi, da mora ostati na svojem mestu. Ta izjema velja posebno za one vojake, ki so izurjeni v kakih posebnih vojaških strokih v bojevanju proti Japonski ter za vse one vojake in enote, ki so tako hitro odposlane na Pacific, da ni časa za izmeno in nadomestitev z drugimi vojski, dokler ni dosežena nova vojni zona ozir. bojišče. Armada pa boče, da so take izjeme v resnici posledice izrednih vojaških potreb in ne le vojaške prilagoditve, zato pa bodo v vsakem bojnem predelu to zadevo reševale na podlagi vojaških potreb. Armada je izjavila s poudarkom, da bodo vsi službujoči vojski, ki so sicer upravičeni do odpustitve iz vojaške službe, nadomeščeni kakor hitro mogoče z novimi izurjenimi vojski, ki bodo mogli zavzeti njih mesta.

Skupen kredit potom izračunanih točk, ki jih sestavljajo sedaj, ne bo končnovejši. Končno število točk, ki bo v ve-

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvršni odbor
VINCENT CAINKAR, gl. predsednik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomožni tajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blagajnik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHEN, tajnik bol. odd. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VROHNIK, direkt. mlad. oddel. 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik glasila 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki
MICHAEL R. KUMER, prvi podpredsednik Box 64, Universal, Pa.
CAMILUS ZARNICK, drugi podpredsednik 2679 W. 66th St., Cleveland 2, Ohio

Dистриktalni podpredsedniki
JOS. CULKAR, prvo okrožje 417 Woodland Ave., Johnstown, Pa.
JAMES MAGLICH, drugo okrožje R. D. No. 1, Oakdale, Pa.
RAYMOND TRAVNIK, tretje okrožje 7925 Middlepointe, Dearborn, Mich.
JOHN SPILLER, četrto okrožje 2979 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMBROZICH, peto okrožje 418 Pierce St., Eveleth, Minn.
EDWARD TOMSIC, šestto okrožje 833 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Gospodarski odbor
MATH PETROVICH, predsednik 233 E. 131st St., Cleveland 10, Ohio
VINCENT CAINKAR 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISHEN 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VROHNIK 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Poradni odbor
ANTON SHULAR, predsednik Box 27, Arma, Kansas
FRANK VRATARICH 215 Tener St., Luserna, Pa.
FRANK BARRIC 19511 Muskoka Ave., Cleveland 18, Ohio
ANDREW VIDRICH 706 Forest Ave., Johnstown, Pa.
JOSEPHINE MOČNIK 772 E. 188th Street, Cleveland 19, Ohio

Nadzorni odbor
FRANK ZAITZ, predsednik 2301 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JOSEPH PIFOLT 1337 E. 99th St., Cleveland 3, Ohio
ANDREW GRUM 17183 Snowden, Detroit 21, Mich.
JOHN OLIP 231 So. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
FRED MALGAI 35 Westclox Ave., Peru, Ill.

Glavni skladniki
DR. JOHN J. ZAVERNICK 2219 So. Ridgeway, Chicago 23, Ill.

Jabolka so dobro sadje
Kdo ne pozna starega ameriškega pregovora: an apple a day keeps the doctor away. Kot splošno pravilo je to pač pretirano. Če si zlomiš roko, ti jo mora uravnati zdravnik in cel koš jabolka ga ne nadomesti. Nobeno jabolko ne ozdravi jetike ali raka. Ta sadež torej ni absoluten sovražnik zdravnikov, toda tisti, ki so pripisovali jabolkom zdravilno moč, se vendar niso popolnoma motili in novejša izkušnja potrjuje vsaj deloma stare tradicije.

Zgodovina jabolk sega v davno davno in zdi se, da so ljudje visoko cenili to jedilo, odkar so ga poznali. V starih časih so nekateri narodi pripisovali jabolkom skoraj čudežno moč in so to izražali v svojih verah s tem, da so označevali te sadeže kot hrano svojih bogov. Stari Skandinavci so na primer verjeli, da se njihovi bogovi pimalujejo, kadar čutijo, da se jim bliža starost, z jabolki, ki jih je hranila boginja Iduna. V grški legendi je Paris dal devici, katero je smatral za najlepšo izmed treh, jabolko v znak priznanja. Med Srbi se je do naših časov ohranila navada, da ponudi fant svoji ljubici jabolko in če ga sprejme, sta zaročena. Po Evropi so velike vrste jabolk razširili stari Rimljani na svojih bojnih pohodih. Novo drevje se je povsod hitro vdomačilo, zlasti zaradi tega, ker so se nekatere vrste dale dolgo ohraniti in so ljudje na ta način lahko imeli sveže sadje pozimi, ko je vsako drugo segnilo.

Kmalu so tudi oblasti spoznale veliko vrednost jabolk za prehrano in začele so izhajati razne naredbe v zvezi s tem. Tako je v nekaterih krajih vsaka zakonska dvojica morala zasaditi po šest, v drugih krajih po deset jabolčnih dreves. Drugod so bi-

li jabolčni nasadi prosti davkov. Nekateri sodnje so kaznovala tatvino jabolk bolj strogo kot vsak drug kradec. Pozneje so začeli cepiti in križati jabolka in danes imajo nekatere vrste večjo vrednost od vsakega drugega sadja.

Za hrano cenijo jabolko pred vsem zaradi velike množine sadnega sladkorja. Fosforja ima več kot vsako drugo sadje in zato je priporočljivo za živce. Tudi železa obsega precej in to služi krvi. Jabolčna kislina pa baje pomaga v slučajih infekcije ust in zob.

V prejšnjih časih so branili ljudem, ki so trpeli na želodcu, jabolka, češ da so pretežka. Sedaj pa pravijo, da so v slučaju kroničnega želodčnega ali črevesnega katarja zelo koristna, če se fino zrežejo. Sadna kislina zmanjšuje vnetje, zgriženo ovojce pa vsesa škodljive snovi, ki dražijo želodec. Poleg zdravil priporočajo tudi jabolka za zlatenico; na pljuca, obisti in jetra vplivajo pozitivno. Če se skuhajo, izgube pač nekaj svojih dobrih lastnosti, pa so vendar še koristna. Vsekakor je dobro imeti zalogo jabolk, ki dobro prezimujejo, za mlade in stare, za moške in za ženske, in seveda tudi za otroke.

CVETICE GRADUANTOM

Mlada graduantka ima svoje ideje kakane cvetice bo dobila za njen graduantski dan. Ona hoče koruso. Korusa so največ v navadi za ta dan in največ takih naročil dobe čikaški cvetličarji, ki prejmejo sedaj naročila za graduante verskih šol, ki je določen za prihodnji teden.

Ona želi imeti koruso kot jo je imela njena sestra za velikonočne praznike, ali nekaj podobnega kot je dobila mama od sina-vojaka preko morja za njen materinski dan. Letos je na razpolago mnogo vrst cvetice za korusa, nageljni, gardenije, vrtnice, sladki grah in orhideje. Seveda, treba ji nekaj dati za ta dan, kar bo nosila v spominu v svojem življenju iz njenih šolskih dni in cvetice so v to svrhu najboljši dar. Te vam dostavimo na vaš dom za ta dan. —(Adv.)

Make her Graduation week a treasure... send Flowers for each gay event. PHONE RESERVATIONS EARLY TO YOUR FLORIST. Say it with FLOWERS. Your Florist can Telegraph Flowers to Any Point in America.

Cvetice v izraz šolskim graduantom

IZ MODERNEGA SVETA

Spisal F. S. FINŽGAR

(Nadaljevanje)

"Vraga, vraga!" so kričali vsi. Seme je tolkel ob mizo.
"Maretko je šla z doktorjem ven!"
"Škandal, škandal!—Jaz ne občujem več z njim!" ... Seme je pil eks.

XL

Kontrolor je prižgal pozlačeni baročni lensec nad dolgo mizo v veliki obednici. Luč za lučjo je zagorela in se strnila s prej prižgano sestro v vedno večji dan. Ko je bila zadnja prižgana, je stopil kontrolor na sredo sobe in zadovoljno gledal polno svetlobo, ki je plula po vseh kotih, razsvetljevala vsako podobo, vsako soho in vazo, ki so bile razpostavljene po kotih na lepih stebrih; nekateri so bili oviti z iztočnimi tkaninami. Kontrolor je premeril parkrat sobo, ustavil se pri mizici, kjer je bilo nakopičenih mnogo vrst smotk in smotčic—same specialitete. Nato je šel h kredenci in pregledal marke buteljk, prestavil one z zlatimi glavami bolj odzad, da pridejo tedaj na vrsto, ko bo družba že najbolj razigrana.

Tako. Vse je bilo v redu. Na obrazu je igrala možu radost in ponos. Iz žepa je potegnil srebrno tobaknico in si zmotal cigareto. Ko si jo je zapalil, se je ozrl na steno, kjer je v težkem okviru visela pastelna slika sivo-bradega moža s čudovito spekulativnimi očmi. Kontrolor je obdal za hip pred sliko, njegovo oko se je skoraj orosilo, hitro se je obrnil proč in z nekako resno hvaležnostjo zamrmral:

"Oj, striček, če bi tebe ne bilo, kako bi bil jaz siromak!"

V tem je prišla skozi salon kontrolorka. Soprog jo je prvič videl v novi toaleti—najelegantnejši pariški vzorec.

"Luci!"

Roke je sklenil, njegove oči so se začudeno razširile in objele elegantno postavo, na katero se je izlivala bogata luč z lestence. V bujnih lasih se je svetilo nekaj briljantov, kakor bi sredi črne noči gorela kresnica v dehtechi junjavi travi.

"Luci, per bacco, ti si la reine du chic! Nočoj se zaljubim vate, kakor pred petnajstimi leti!"

Kontrolor je poljubil soprogo s toliko iskrenostjo, kakor bi bilo prvi dan po poroki. Luci pa je bila hladna.

"Ali je vse v redu?"

Njene oči so hipoma premotrile mizo, kakor iskare se dotaknile vsakega predmeta, in njena bela roka je premaknila tu čašo, tam popravila servieto in primaknila stol.

"Kako bi družba sedela? Kaj se ti zdi?"

"Kakor sicer. Saj so samo stari gostje. Edino zdravnik še ni bil pri nas na tak večer. Ta ne sme priti blizu Semena. Gotovo se spreta."

"Ah, ti možiki! In nam očitate ljubosumnost! Pa bi se kmalu bili za takovo punče z ulice. Smešno!"

Na hodniku so se oglašali koraki.

"Ze prihajajo. Za trenutek moram še v kuhinjo, vedi goste v salon!"

Kontrolorka je hitro odšla v kuhinjo. Butalič je pa hitel k vratom, da sprejme goste.

Vodopivec in njegova soproga vstopita.

"Dobrodošla! Klanjam se, milostna!"

"Prva sva, Nana! Gospod kontrolor, oprostite, zaradi not sem hitel. Moram jih prej razvrstiti in urediti. Opolnoči nov kuplet, gospod kontrolor! Nana, kaj ne, da je imeniten?"

"Čakaj sodbe!"

"Gotovo bo dosti smeja! Gospod umetnik, smem vprašati za naslov—vsebino?"

"Originalno, rečem vam—originalno: Cilinder—naslov in vsebina."

"Cilinder?" Izvrstno, za karneval kot nalašč. Vi ste velik original!"

V nekoliko minutah je bila vsa družba v salonu. Vsi so bili jako točni.

Seme in nadporočnik Virant sta stala pred kontrolorko. Leksikon komplimentov se je razgrinjal pred njo. Z nedosežno, pravo italijansko grandeco je bila mrtva in mrzla za vse poklone. Toda v kotu lepo rezanih ustnic ji je drgetal tisti prikriti smeh, ki ga izvablja hvala iz srca človeku, ki je zaljubljen sam vase.

Sodnik Mayer je pripovedoval direktorici, da mu je srčna hiba mnogo milejša, odkar ne puši več viržink.—Kontrolor in direktor sta stala nekoliko stran in se polglasno pa z velikim zanimanjem pomenkovala o pogodbi, ki jo bržkone sklepe tovarna za pošiljatev železnic na Japonsko.—Alma je pozdravila vso družbo z neko njej vrojeno eksaktno odločnostjo in nato takoj odšla v sosednjo sobo, kjer sta, kakor dve modni postavi v izloženem oknu, čakala Franci in Gerti, da jih tudi povabijo k mizi.—Zdravnik je zabaval Pavlo, ki je obstala pri visoki palmi, kakor bi stopila k ponosni družici.

Dr. Sluga ni bil več študent, pa tudi ne lahkoživec, da bi ga vsaka količaja lepa zunanjost ženske očarala. Toda Pavla je bila nocoj prelestno krasna. Igrala se je z drobno pahljačko, govorila tehtno, vmešavala v govor mnogo francoskih stavkov in pogledavala zdravnika z zmagovalno iskrenostjo. Kadar se je začudila kakemu stavku ali trditvi doktorjevi, tedaj je okrenila nekoliko glavo, da so se na labodjem vratu zganili nizi iztočni indijskih svetlinčkov, ki so bili vkovani v zlato in so stemnkovinskim sijajem dvigali prozorno nežnost njene belote.

Zdravnik se je divil. Začutil je, kako njegovo srce omahuje, pada, kako pokleka pred to božico na svetli parket.

Večerja.

Pri Almi sta sedela ob desni Franci in Gerti. Zнала jima je tako gibko streči in ju zabavati, da je vedno živahneje zvenel smeh iz čistih otroških grl.—Na levici Alme je bil nadporočnik Virant. Na nasprotni strani se je izborno zabaval s Pavlo dr. Sluga. Bil je izredno živahen in dovipen. Tudi Pavla se je razgrevala.—Direktorica je na zgornjem koncu mize s pozornim očesom presojala ta par in kar je bilo mogoče, je odvrčala pozornost vseh drugih od nje, da sta se nemoteno menila in zabavala. V njenem skrbnem materinem srcu je zelenelo upanje.

"Gospoda moja!"

Kontrolor je napil družbi. Čaše so zazvenele, mnogo iskrenih oči se je srečalo, šumeče vino je razigravalo kri, govori so bili glasnejši, obmizje je oživelo kakor uljak, ko posveti nanj pomladno solnce.

Ko je nadporočnik Virant treščil z Almo, je pogledal kakor s slastnim požirkom v njene velike oči, poklonil se ji je globoko in skoro vzdihajoč rekel: "Ah, te nebeske zvezde!"

"Kakšne zvezde?"

"Gospica, oprostite—vaše oči!" ...

"Hvala lepa, če imam take oči, kakor so, postavim vaše zvezde na ovratniku ..."

"Oprostite, prosim! Človeku se zdi ..."

"Pustiva, kaj se vam zdi. Včeraj sem brala knjigo o največjih strategih. Opisana je tudi bitka pri Salaminu. Krasno! Temistoklej je bil genialen človek.—Pardon, kdaj je že bila?"

(Dalje prihodnjič.)

GIGANT

Odlomki iz romana "Drugi dan"

Illa Ehrenburg

(Nadaljevanje)

Odhitel je k Irini, k sreči je bila prosta. Planil je v njeno sobo in kričal: "Staremu je ugajalo. Pravi, da me bodo poslali v Tomsk. V Tomsk! Pravi, da je zamisel zelo dobra. Štirikrat smo ga preizkusili v njegovi navzočnosti. Vse si je zabeležil." Hotel je povedati Irini vse na mah, toda pozabil je povedati najvažnejše: kako prijazno so žarele oči starega! Samo v zadregi je dodal: "Zelo dobro se je izrazil o meni, zelo dobro!"

Dolgo je trajalo veselje. Vse, kar sta napravila v teh trenutkih, je bilo odeto z neko svečanostjo. Pila sta čaj z medom, kot da bi bila pri kom v gostih. Kolka je lizal svojo žlico in se smejala. Nato je posnemal Kersonskega, kadar govori z Nemci. Zelo smešno je bilo videti, kljub temu, da na vsej stvari ni bilo nič smešnega. Oba sta se smejala. "V Tomsku boš spoznal profesorja Iraševa. Ima št. palnik, takoj vse pozabi, kar re-

če in venomer ponavlja: "Gospoda moja, častna beseda!"

Oba sta bušnila v smeh. "Le-pa mora biti v Tomsku! Tako tiho je," je rekel Kolka. "Toda dolgočas mi bo po gigantu. No, zato se pa bom nekaj naučil. Gradili bomo giganta, ki bo dvakrat večji od tega. Šele sčasoma bomo pri nas pričeli graditi. To, kar je, še ni nič! V Uralu sem videl stare, majhne tovarne. Razbiti jih moramo in zgraditi nove, ogromne. Ali pa vzhodna Sibirija! Sam pragozd in pustinja! Tja me bodo poslali. Preiskoval bom sestavino tal in sestavljal načrte ..."

Predal se je sanjam. Smeh ni več izginil z njegovih lic. Irina mu je pripovedovala o Tomsku, o profesorjih, o izpitih. Poslušal jo je pazljivo in raztreseno, tako kot poslušajo otroci pravljice. Ni si mogel misliti,

Angleška in francoska delavska delegacija se je na povratku iz San Franciscu, kjer je pomagala sestaviti pravila za novo delavsko internacionalo, ustavila pri newyorškem županu La Guardiji.

da bo to njegovo bodoče življenje in da bo to življenje v velikih in svetlih predavalnicah samo korak k pravemu življenju načrtov, ogradij in mostov. "Čudno" je dejal, "Kolka—pa inženir?"

VIII.

Ob dveh ponoči je Markutova zbudil telefon. Skvorcev ga je klical iz Mond-Baša. "Voda narašča. Bojimo se radi jezu." Markutov si je mel oči ter rekel: "Vse bo treba takoj mobilizirati."

Cez dve uri je bila postaja polna hrupa in petja komsomolcev. Vlak jih je peljal v precej oddaljeno poplavljenopokrajino. Ko je proga končala, so nadaljevali pot s konji, ki so nesigurno in s strahom stopali po vodi. Bril je oster in mrzel veter. Kolka Ržanov je pokazal Antipovu ogromno drevo, ki je bilo izpuščeno s koreninami. "Pozor!" je dejal Antipov. "Že od avgusta sem tu. Komaj, da napraviš sto korakov. Samo blato, silni vetrovi in pustinja."

Tajga je bila trdovratna. Ni marala ljudi v svoji bližini. Vsiljivcem je gromadila ogromna debla na pot in jih ovirala s trnjem svojega grmovja. Vgnezdila se je za ogromnimi prepadi: nikogar ni pustila k sebi. Hudourniki so opravljali izvidniško službo in neusmiljeno odpravili vsakega sovražnika. Pozimi jo je varoval sneg, poleti pa roji krvoločnih mušic in komarjev. Tajga je slutila, da jo hočejo ljudje uničiti in branila se je.

Tajga je bila trdovratna, toda trdovratnejši od tajge so bili ljudje. Geofizik Ščukin je prišel z osmimi dijaki. Postavili so šotor in ponoči peli. Hranili so se s konzerviranimi ribami in s čajem iz repe, ki je smrdel po dimu. Kruha ni bilo. Šore Ato je prišel in vprašal Ščukina, če se res ne boji medvedov. "Čemu neki? Ko smo razlaševali kulake, sem pri njih spal po cele noči, pa se jih nisem bal! Čemu bi se potem bal medvedov?" Ščukine je spomnil, da so Šorci zaostalo ljudstvo in pričel mu je pripovedovati o rudi, ki leži pod temi gorami. Vneto ga je Ato poslušal, toda čez nekaj časa ga je zopet vprašal: "Pa kako to, da se ne bojiš medvedov?"

Raziskovalci so se vrnili v

Kuzneck. Pozno v noč je Ščukin sestavljal poročila. Nato je šel k Ljolji Lastovi ter se pritoževal: "Saj sem rekel—južno od Temirja! Mackevič pa mi ni verjel. Analiza je gotova: železa nič—samo čisto zlato. Uh, kako sem že sit teh komisij! Kmalu zopet izginem. Kot v rajnu je, Ljolka! Živimo kot Robinsoni. To pot vzamem puško s seboj. Seveda, hrana ni kaj prida. Toda veselja je mnogo. Čemu povešat glavo Ljoljenka? Se morda bojiš, da me bo požrl medved, hm? Oh, otrok neumni! Poljubiva se raje ..."

Delavci so prišli v tajgo. Zage so zapele, drevesa so padala. Tesali in zbijali so si barake. Kaplin je pesnil, slinil papir in ga nalepil na steno. "Stenski časopis imamo!" je kričal. Prišel je Markutov in referiral o mednarodnem položaju. "Poglej ščurke!" je rekla Sokolova svojemu možu. Jezila se je, a obenem veselila: zdelo se ji je, da se v stanovanju, kjer ni ščurkov, sploh ne da stanovati.

Življenje v tajgi se je umirilo in streznilo. Ljudje so razprostrali pred seboj modre zemljevide z belimi žilami. Niso gledali na drevesne vršičke, ne na živahne vevice, ki so skakale z veje na vejo, ne na svetlosinje nebo. V zemljo je bil usmerjen njihov pogled, pod njimi je bila ruda.

Daleč naokoli so odmevale detonacije. Načelnik brigade razstreljevalcev, Kostja Adrijanov, si je pri padcu zlomil nogo. "Hm, Kostja," mu je rekel Šuhajev, "v Kuzneck pojdeš. To je nekaj!" Kostja mu je ugovarjal: "Pojdi, pojdi. Sodrug Šuhajev! Dobro se poznam. V treh dneh bom zopet skakal okoli. Kaj naj delam pri predelavi? Ni moja stroka!" Spatil se je, da ne bi od bolečin zakričal. Zagrmelo je — bili so Kostjini tovariši. Kostja se je obrnil k steni ter bolestno zastokal: "Kako sem le mogel tako nerodno stopiti?"

Gradišče je naraščalo kot naraščajo spomladni vodovja. Iz Kuznecka so drveli ljudje v Mond-Baš. Z Mond-Baša je krenil en del v Temir-Tan, drugi pa k Telbesu. Mnogo ljudi je prišlo v tajgo in sleherni dan so ji iztrgali nekaj pedit zemlje. Bil je vojni pohod na tajgo. Graditelji giganta so se zo-

pet selili: bili so kmetje s kolektivov, Kirgizi, kmetice, komosolci, "selilci" in razlašeni kulaki. Zopet so zavezovali vrece, ženketali so čajni kotli ob lestvah vozov, jokali so otroci, ki so se prebudili iz sna.

Slovesna je bila otvoritev nove proge na Temir-Tan. "Boljševiki so izpremenili lice Sibirije!" je govoril Šuhajev. Dve leti je delal na tovarnah. Jeseeni je umrla njegova žena na trebušnem tifusu. Pokopali so jo v gozdu. Parkrat je Šuhajev prevozil progo z drezino in slednjič je zagledal lokomotivo. Bila je okrašena z rdečimi trakovi kot igračka. Njen pisk je šel človeku do kosti. Vanjka Ključev je nekam hitel. Rekli so mu, da dobiijo vsi delavci blago za obleko in slano. Po končani otvoritvi je šel Šuhajev v gozd. Kot grešnik se je oziral okoli sebe, obstal pred grobom svoje žene ter glasno dejal: "Proga je dograjena ..."

Z veselim nasmehom je izdala blagajničarka prvi vozni listek za Temir-Tan. Kupila ga je Maša Karešnikova. Vstopila je v vagon in ostrmelala: ljudje okoli nje so govorili o "petletki", o udarnih brigadah in o rudi. Govorili so o težkočah, s katerimi so se morali boriti pri gradnji železnice in da je slabo, da morajo zamenjati mirni Kuzneck z novim gigantom sredi tajge in rek.

Sušljali so, da v Temir-Tanu primanjkuje kruha, da je kolhozni trg prazen in da bo treba skriti pasove. Maša se ni spustila v te pogovore. Zapoškovala jo je vprašala: "In ti? Na delo ali na obisk?" Maša ji je odgovorila: "K Vjatkinu grem. Morda ga poznate, Grišo Vjatkina. Prej je delal v Kuznecku, pri

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveta"? Podpišite svoj list!

TISKARNA S.N.P.J.

—svojina vna—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, čamike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, čelmsk, angleškem jeziku in drugih ...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne ... Cene zmerna, unjako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-88 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4964

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveto stane za vse enake, za člano ali po člano \$0.00 na eno letno naročnino. Kot va člani se plačujejo pri vsakem letu \$1.00 na tednik, ne jima to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varstva, reči da je list predlagan za člano SNPJ. List Prosveto je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdaj, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri član članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveto. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnini.

Cena listu Prosveto je:

Za Zdrži, države in Kanado \$0.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 4.00
2 tednika in 8.00	2 tednika in 8.00
3 tednike in 12.00	3 tednike in 12.00
4 tednike in 16.00	4 tednike in 16.00
5 tednikov in 20.00	5 tednikov in 20.00
Za Evropo je \$0.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plam in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2857 S. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. druživa št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga priložite k moji naročnini od sledetih članov moje družine:

2. _____ Čl. druživa št. _____

3. _____ Čl. druživa št. _____

4. _____ Čl. druživa št. _____

5. _____ Čl. druživa št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

KUHARSKA KNJIGA:

Recipes of All Nations

RECEPTI VSEH NARODOV

NOVA IZDAJA
STANE SEDAJ

\$3.00

→ Knjiga je trdo vezana in ima 821 strani ←

Recepti so napisani v angleškem jeziku; ponekod pa so tudi v jeziku naroda, ki mu je kaka jed posebno v navadi.

Ta knjiga je nekaj posebnega za one, ki se zanimajo za kuhanje in se hočejo v njem čimbolj izvežbati in izpopolniti.

Naročite pri

KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING CO.

216 West 10th Street

New York 11, N. Y.